

Кублікова Т.Б

НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Існуючі сьогодні моделі універсальні в частині певних параметрів і одночасно значно розрізняються в національних економічних системах.

Універсальність моделей регулювання проявляється в наступному:

- формуванні галузевого страхового законодавства;
- виділенні спеціальної регулюючої структури - органів страхового нагляду;
- установленні правил і критеріїв допуску до ведення страхових операцій;
- здійсненні контролю за поточною діяльністю страхових організацій, страхових посередників;
- наявності податкового регулювання.

Специфіка й оригінальність моделей регулювання страхової діяльності може проявлятися в різних аспектах:

- особливостях страхового й загального законодавства;
- статусі й структурі органів страхового нагляду;
- процедурних питаннях допуску до страхової діяльності;
- методах і формах регулювання страхової діяльності;
- ступеня популярності й активності використання окремих інструментів регулювання.

Матеріальну основу моделі державного регулювання страхової діяльності становить сукупність адміністративних інститутів. У будь-якій економічній системі ринкового типу державну владу в страховому секторі представляють органи страхового нагляду. У механізмі страхового регулювання вони грають центральну й визначальну роль. Національним законодавством регламентуються правовий статус органа нагляду, його основні завдання, функції й права, структура центральних органів і територіальних підрозділів. Для різних державних законодавчих систем характерна специфічна форма організації діяльності наглядових органів. В Україні, як і в більшості європейських держав (Великобританія, Німеччина, Швеція й ін.), а також у

Японії організація страхового нагляду єдина для всієї території держави. Тобто реалізується принцип пріоритету (переваги або домінування) державних органів, регулювання здійснюється на рівні вищих органів влади. Існує також принцип комбінування, коли деякі аспекти страхової діяльності регулюються на державному рівні, тоді як основні норми які встановлюють повноваження передані регіональній владі. Так, у Канаді реалізується подібна змішана форма нагляду. У сучасних умовах органи страхового нагляду основну увагу приділяють вивченню фінансової стабільності страхових компаній. Основними факторами, по яких проводиться аналіз, є фінансове становище, виплати й рівень дебіторської заборгованості. На цій стадії державне регулювання іноді може бути реалізоване у формі спеціальних резервних фондів на випадок банкрутства страхових організацій (за рахунок цільових відрахувань ними від отриманих страхових премій). У Великобританії відповідно до закону про захист прав страхувальників 1975р. створена особлива структура - Управління по захисту споживачів, при якій існує спеціальний компенсаційний страховий фонд для страхувальників, сформований за рахунок відрахувань страхових компаній у частині нетто-премії. У випадку банкрутства якої-небудь страхової компанії передбачені компенсації по договорах обов'язкового страхування. Ще в 1925р. був утворений центральний гарантійний фонд Ллойда, що діє на основі подібної схеми. Розмір відрахувань залежить від ємності синдикату. У деяких випадках синдикати можуть розраховувати на компенсацію [8; с.28].

Не менш серйозним і актуальним напрямком є регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній. Органи страхового нагляду, як правило, визначають коло дозволених і заборонених об'єктів інвестування; установлюють максимальні й/або мінімальні норми розміщення. Регулювання розміщення страхових резервів має подвійний ефект - сприяє забезпеченню фінансової стабільності страхових організацій, а також приводить до непрямого результату - виконує функцію регулятора структури страхового ринку й капіталу страхових компаній. У деяких країнах покупка державних боргових зобов'язань є обов'язковою для страховиків. У цьому випадку, зобов'язуючи

вкладати резерви в державні цінні папери, державу тим самим забезпечує стійкий попит на них з боку страховиків і перетворює страхову галузь (а вона перерозподіляє в розвинених країнах до 8-10% ВВП) у стабільного позикодавця держави. Ринкові принципи функціонування впроваджувалися в страхову діяльність у першу чергу через ліквідацію існуючі в галузі державного монополізму. З початку 90-х років минулого сторіччя до ведення страхових операцій стали допускатися альтернативні структури. Сформована в Росії практика регулювання страхування відома за назвою моделі «легкого входу», коли формальні вимоги до початківців діяльності фінансовим організаціям (у тому числі мінімальний розмір статутного капіталу) невисокі. «Легкий вхід» приводить до того, що на ринок страхових послуг проникають дрібні компанії, що не володіють достатнім фінансовим і професійним потенціалом; у свою чергу нездатність економічних агентів виконувати зобов'язання перед клієнтами приводить до втрати довіри й зниженню споживчого попиту на страхові послуги. Дані процеси відбувалися на фоні тільки починаюче своє формування інституціональної бази комерційного страхування. Саме така ситуація стала пізніше однією з основних причин їхнього банкрутства й ліквідації [2; с.74].

Слід зазначити, що формування й розвиток механізму регулювання з боку держави йшло практично паралельно із процесом становлення вітчизняного страхового ринку. По суті, система державного регулювання розвивалася інерційно, тобто більшою мірою як адекватна реакція на об'єктивно складні на ринку умови, із частковим використанням окремих аспектів закордонного досвіду. У цілому ж модель державного регулювання формувалася заново й детермінована відповідної законодавчої, тобто інституціональною базою.

Третій принцип децентралізації наглядових функцій (наприклад, у США) проявляється у відсутності федерального страхового законодавства, функції по регулюванню цієї сфери діяльності реалізуються на рівні штатів.

На стадії допуску до ведення страхових операцій одним із критеріїв є якість пропонованого страхового продукту. Правила по ліцензованим видам страхування проходять відповідну процедуру затвердження (для кожної страхової компанії затвердження провадиться індивідуально, це характерно для США й ряду інших країн). У деяких випадках страхування може здійснюватися на основі типових правил (у Німеччині, у Франції, Канаді й інших країнах). У той же час у Великобританії відсутня попередня перевірка змісту договорів з боку органів нагляду.

Досить серйозним аспектом регулювання в процесі установи страхової організації, а також у період наступного функціонування являє собою механізм формування статутного капіталу компанії що організується. До страхування стали проявляти підвищений інтерес комерційні банки й фінансово-промислові групи. Великий капітал (як український, так і іноземний) явно зацікавився страховим ринком. Останнім часом відбулося кілька угод, «змінивши особу й суть страхового ринку». Паралельно із цим іде концентрація капіталу усередині страхової галузі, що приводить до утворення великих страхових компаній, що володіють більшою фінансовою стабільністю й стабільністю, ніж дрібні компанії. Цей процес в основному являє собою злиття й поглинання компаній і приводить до утворення страхових груп.

Таким чином, виявляється кілька тенденцій розвитку вітчизняного страхування: укрупнення властиво страхових компаній, проникнення банківського й фінансово-промислового капіталу в страхову галузь, консолідація страхового капіталу в рамках існуючих фінансово-промислових груп, активізація іноземних інвесторів.

Література:

1. A 2002 Mutual Funds Factbook, Investment Company Institute, Washington, 2002, p. 28 www.ici.org;
2. Фляків Б.Б. Світові фондові ринки: сучасний стан і закономірності розвитку, М,Фінансова академія при Уряді РФ, с. 74;